

RKHV, Fine umetnosti, 19-11-2010 ob 15.00

Avizo: U-251

Podlaga:

Drznimo si misliti (utopijo)!

Avtor tega prispevka se nostalgичno spominja svojih otroških kracarij utopičnih mest prihodnosti na našem ali kakšnem drugem planetu, ki so bile predmet menjave in komentiranja med ostalimi mladimi inovatorji. Nekje v drugem razredu osnovne šole smo se ukvarjali s problemom prezračevanja ogromnih metropol na Marsu ali pa z načrtovanjem podpornih konstrukcij, ki bi rešile Benetke pred neizbežnim potopom. Žal so nam naši učitelji kaj kmalu dali vedeti, da tovrstna sanjarjenja niso za nobeno rabo in so nam raje predavali o reproduktivnem ciklusu vinske mušice. Kdo razen majhnih otrok si danes še upa razmišljati utopično?

En od teh, ki si to še drznejo in ki jim ni treba čakati staršev v popoldanskem bivanju, je leta 1923 rojeni francoski arhitekt Yona Friedman, ki te dni predstavlja svoj koncept ville spatiale v Mali galeriji. Friedman je kot en ključnih teoretikov in utopistov arhitekture s svojo idejo mobilne arhitekture močno vplival na več generacij arhitektov in spodbudil povsem nove razmisleke o vlogi prakse načrtovanja in gradnje v družbi.

Njegova teorija ima dva temelja. Prvega predstavlja osebna izkušnja 2. svetovne vojne in trum njenih beguncev, ki zaradi razdejanja in številčnosti niso imeli primernih bivališč in so zato bivali v nevzdržnih pogojih. Takrat je Friedman v Izraelu osnoval začasne domove za begunce za katere je uporabil odvečne vodovodne cevi z nekaj meterskim premerom. Vsaka od teh mu je služila kot osnovna bivalna enota v kateri je lahko živela manjša družina.

Drugi temelj pa je opazovanje sodobne družbene dinamike, ki vzporedno s spremembami v ekonomski sferi in tehnološkim napredkom na novo oblikuje življenja posameznikov in fizični prostor v katerem ti delujejo. Izhajal je iz predpostavke, da bosta rast prebivalstva in vse večja avtomatizacija proizvodnje preobrazili družbo do te mere, da tradicionalna, toga in nepremična arhitektura ne bo več primerna za nov fleksibilen način življenja.

Poleg tega je Friedman kritičen tudi do šole Bauhaus in njenega oblikovanja za povprečnega človeka. Povprečni človek je zgolj statistična enota in nima ničesar skupnega z resničnimi ljudmi. Ljudje so torej najprej samostojni posamezniki s svojimi idejami in predstavami tudi glede oblikovanja svojega okolja. Arhitekt jim lahko služi le kot orodje uresničitve individualnih želj. Na tej podlagi je

Friedman razvil improvizacijsko arhitekturo brez načrta, kjer je vloga arhitekta precej manjša na račun uporabnika, ki postane gospodar svojega lastnega oblikovanja.

Kot realizacijo svoje teorije je Friedman razvil koncept ville spatiale ali prostorskega mesta - tridimenzionalne mrežne strukture v večih nivojih na katero lahko prebivalci po svojih potrebah pritrdijo lahke pravokotne elemente s katerimi šele tvorijo dejanske površine in prostore. Pri tem se morajo držati le osnovnih arhitekturnih pravil, glede oblike in velikosti pa so v danih okvirih svobodni, deli se lahko poljubno zamenjajo in spremenijo. Celoten kovinski skelet lebdi v zraku; tal se dotika le preko podpornih stebrov ter ga zato lahko postavimo nad obstoječe mesto ali pa na površine sicer neprimerne za klasično gradnjo. S tem prebivalci prostorskega mesta tvorijo novo in nepredvidljivo topologijo zemeljske površine. Ta se vzporedno z družbenimi in naravnimi procesi ter dogodki nenehno spreminja.

Razstava v Mali galeriji nam ponuja jasen vpogled v prostorsko mesto in s svojo vizualno skromno formalizacijo prav ničesar ne odvzame predstavljenemu konceptu. Prej nasprotno, skozi svojo čistost nam ponudi dovolj prostora za razmislek o samem delu. Zaradi svoje starosti Friedman ne potuje več in prepušča postavitve kustosom ter študentom arhitekture na podlagi osnovnih navodil. S tem načinom že prakticira svojo idejo

razmerja med arhitektom in izvajalci ali prebivalci.

Uporabljeni materiali so vsi ceneni in vsakdanji, torej les, papir, kovinska mreža, plastična folija in plutovinasti zamaški. Za dobro predstavitev nekega koncepta pač ne rabimo vrhunskega oblikovanja.

Razstavljene so njegove risbe, kolaži in makete, z uporabo kovinske mreže obešene pod strop pa je predstavljena možna topologija mesta. Ikonostaza - trak papirja na katerem so obešene risbe in kolaži ter ga podpirajo leseni nosilci - je tudi ena od možnih oblik. Čeprav je lahko za naključnega obiskovalca problematična, tovrstna formalizacija s svojo neposrednostjo in brezkompromisnostjo govori v prid Friedmanovemu projektu.

Koncept prostorskega mesta lahko kritiziramo vsaj na dveh ravneh. Tovrstno arhitekturo lahko umestimo v tradicijo megastruktur z začetki v francoskem neoklasicizmu 18. stoletja z arhitekti kot sta bila Boullée in Ledoux, ki so v pogojih industrijske revolucije in posledične urbanizacije razmišljali o oblikovanju novih mest. Za to tradicijo je značilno povečevanje množic in poniževanje posameznikov, ki so pogosto zvedeni na skupni imenovalec osnovnih človekovih potreb. A ta smer kritike bi bila napačna, saj Friedman izhaja ravno iz nasprotne ideje, ideje unikatnega posameznika s širokim poljem svobode znotraj danih okvirov. Ti okviri so

tisti, ki so univerzalno sprejeti ali v obliki družbenih ali pa arhitekturnih pravil. Prostorsko mesto tukaj tvori določen vzorec ali ozadje, ki deluje kot lepilo družbe, a vseeno omogoča individualne prostore svobode.

Lahko pa se prostorskega mesta lotimo tako, da podvomimo o tem kako bi to delovalo v praksi, vprašanje implemetacije tovrstne strukture v naš prostor bi se tako glasilo: ali bi bilo takšno sobivanje možno, glede na pregovorno sovražne sosedske odnose v Sloveniji? Vendar s tem ponovno zgrešimo poanto. Bolj kot sama realizacija prostorskega mesta je pri konceptu pomembna redefinicija odnosov med arhitektom, njegovim delom in uporabniki. Friedman se s svojo prakso v resnici bori za razsrediščenje arhitekturne vednosti, ki je trenutno popolnoma koncentrirana v stroki. Arhitekturo vrača nazaj v roke ljudi, jih na ta način opolnomoči in jim da možnost, da sami odločajo o svojem okolju. Dokaz tega so tudi Friedmanove izdaje arhitekturnih priročnikov v stripu, s katerimi najširši publiki nudi izobrazbo o osnovnih arhitekturnih načelih. Arhitekt tako nima več privilegirane pozicije mojstra, ampak vlogo nekoga, ki zgolj posreduje svoje znanje ostalim članom družbe. V tem je potrebno projekt Yone Friedmana podpreti.

Predolgo je sedel in pisal Izidor

Odvizo: U-251